

MÁLTEIGURIN

Birtilin og køvlin

Í Málteiginum tann 29. oktober stóð ein forvitnisligur stubbi undir yvirskriftini »Málbirtlar«.

Tað er eyðsæð, at orðið »málbirtil« er eitt vakurt og positivt orð. Ein málbirtil má vera ein, sum birtir á málsligum økjum, ger klárt tað, sum kanska var fjalt í dimmi ella támi. Men hvat er orðið utan forliðið? Hvat er »birtil«, og hvaðani kemur tað?

Øll munnu kennast við heitið *björk* (betula) fyri træið við tí ljósa barkinum. Navnið er sera gamalt. Tá ið málvísindafólk hava leitað eftir tí upprunliga indoeuropeiska økinum, hevur björkin stundum verið brúkt sum prógv ella ábending um, at hesir okkara forfedrar hava búið norðurlaga, tí björkin veksur ikki í Suðureuropa, India, Iran og tí fyrrverandi Turkestan.

Lýsingarorðið »bjartur« eitur á gomlum donskum »bjert« og hevur sambært etymologiskum orðabókum týðningin »ljósur, klárur, skínandi, fagur«. Vit finna orðið aftur í gotiskum »bairhts« og fornhatýskum »berahit«. Á nútíðar-eingilskum eitur tað »bright«. Á kymriskum merkir »berth« tað sama sum »strálandi og vakur«, og á polskum hevur »brzask« týðningin »lýsing, dimmalætting«.

Av hesum fáu málseguligu dømunum týskt heilt greitt, at »at birta« merkir at kveikja, fáa at lýsa, skapa ljós, vakurleika og tað, sum gott er. Ein birtil er sostatt ein *lýsari*, ein gagnligur persónur, ein sannur mannavinur, sum skapar ljóðar og góðar umstøður, so at onnur enn hann sjálvur kunnu fóta sær og ikki snáva í myrki og fávitsku.

Tann hugtakandi bókin hjá Poul Hammerich um Poul Henningsen eitur eisini *Lysmageren*. Her er meiningin sjálvsagt dupult. Poul Henningsen teknaði og gjørdi vakrar og hentar lampur, men hann var eisini ein sannur viti í donskum upplýsingarverki í teimum óróligu og vandafullu 30-num og 40-num.

Orðið »birta« og »birtil« fáa eina eitt sindur óbjarta viðgerð í føroyskum orðabókum. Svabo nevnr »birta« og »birta upp« í týðninginum »bringe til at skínne eller brænde«. Hann hevur eisini »birtin« í týðninginum »Avle Lem, penis (især om Hvale, og ugentlig om Mennesker og andre Dyr). Og um »birtingur« sigur hann: Kjempe, Frelser. A. C. Evensen hevur umframt hesar týðningar eisini: birtari = Ragepind í en kola. M. A. Jacobsen og Chr. Matras hava í 1927/28: birta ilt upp undir ein = puste til ilden, bagvaske en. At sama orðabók frá 1961 sigur, at ein illbirtil/illbirtari er »en person, der sætter spild mellem folk«, er á góðari leið. Men man tað ikki vera skeivt, tá »birtil« verður umsett til »bagtaler«? Man talan ikki vera um ein stytta form av »illbirtil«? Tí »birtil« er jú – sum vit hava sæð omanfyri – ein, sum ger nakkað positivt, vakurt, kveikjandi, livgevandi. Ein birtil er ein ljóskelda ella ein, sum ger *bjart* rúndan um seg. Sum tað so snøgt verður sagt av Símunni av Skarði í tí kenda sálminum:

*Gud, tú sum ljósið lætst skína so bjart,
sjálvur ert ljóskeldan reina...*

Men ein baktalari er eingin ljósins kelda. Hann er grimur á at líta. Hann bolar sum Kain. Hann hevur lágt ímillum syllarnar, grundin er ring, hann er illur við seg sjálvan, tí hann einki veit, og tí snakkar hann ilt um sín næsta.

Orðabókin eigur at bjarga birtinum undan hesum skeiva týðninginum í næstu útgávu. Og meðan vit biða, kunnu vit royna at finna eitt *antonym*, eitt andnevi, til tað snøgga orðið »birtil«. Hvussu skulu vit kalla ein, sum ikki birtir og »veikir, men vil slökkja og kveða orðaskifti? Hvat er best: myrkil, slökkil ella køvli?

C.

Vit gera gamla gólvið sum nýtt

Gólvtaenastan

Skemmingsgøta 19 Tlf. 18875 - 88875
Tórshavn Fax. 18809

Ókeypiss tílboð og vegleiðing verða givin.

Tíðindaskriv frá Leikarafelag Føroya

Góða Jelena á pall

Annar leikur hjá Grímu í hesum leikárinum

Sjónleikabólkurin Gríma venur í løtuni leikin Góða Jelena í Norðurlandahúsinum. Fyrsta framførsla verður leygardagin 12. nov.

Forsølan av atgongumerkjum er byrjað. Framførslur verða vanligar dagar kl. 19.30 og sunnudag kl.

16. Atgongumerkini fáast á Kunningarstovuni í Havn og í Norðurlandahúsinum.

Góða Jelena – ein leikur um Rusland í eini broytingartíð.

Sjónleikurin er um ein russiskan studentaskúla-lærara, uppvandur undir

kommunistisku skipanini, hon er ikki nøgd við skipanina, men dugir ikki at hugsa sær hvussu skipanin kundi verið øðrvísi. Hetta er ikki øðrvísi hugsan, enn vit vestanfyri høvdu – hvør av okkum kundi ímynda sær at kommunisman fall, og at jartjaldið skradnaði.

Í mun til læraran krevja næmingarnir broytingar. Teir eru sjálvsóknir, og hava heilt annan hugburð til skipanina, tey krevja at Jelena hækka allar teirra próvtøkukarakterir, so tey hava møguleika at klára seg vestanfyri. Tey krevja at fáa møguleikan til eitt lív – eitt lív, ið er vert at liva.

Leikurin byrjar sum ein friðarligur føðingardagur, men endar sum ein uppgæð millum unga ættarliðið og russar í bestu árum.

Leikurin er óhóskandi fyri børn.

Savnshjálpari

Av tí, at ein av savnshjálparunum á Føroya Landsskjalasavni er farin frá vegna aldur, er eitt starv sum savnshjálpari leyst at søkja.

Umsøkjara eiga at hava í minsta lagi studentsprógv, HF- ella HH-prógv ella annað prógv javnmætt við hesi og somuleiðis eiga umsøkjara eisini at hava hollan kunnleika til vanligu telduforrit. Starvið krevur góð samstarvs-evni, evni og førleikar at arbeiða sjálfstøðugt eins og áhuga fyri søgu og siðsøgu.

Ætlanin er at seta starvið umleið 1. januar 1995 og er setanin treytað av, at stovnurin varðveitir sína játtan óskerda á fíggjarlógini næsta ár.

Umsóknir við avritum av prógvum og øðrum tilfari, ið ein ynskir skal verða tikið við, tá mett verður um starvsligar førleikar, eiga at verða stílaðar til landsskjalavörðin og mugu vera á skrivstovu landsskjalasavnsins í seinasta lagi mánadagin 12. desember 1994 kl. 16.00.

Lønin er sambært sáttmála millum Føroya Landsstýri og Starvsmannafelag-ið.

FØROYA LANDSSKJALASAVN
W. U. Hammershaimsgøta 24
FR-100 Tórshavn

Telefon +298 16677 – Telefax +298 18677

BBC

Leygardagur 5. nov.

- 0.15 World Service News
- 0.25 Newsnight
- 1.00-8.00 World Service News every full Hour
- 1.25 World Business Report
- 2.25 Newsnight
- 3.25 Kilroy: »Cash for Questions«
- 4.25 The big Trip 2.7
- 5.25 The Clothes Show
- 6.25 Top Gear
- 7.25 The late Show
- 8.25 Public Eye: »Girl Gangs«
- 9.00 Bitsa: »Eco Bits«
- 9.15 Chucklevision: »Mind over Marrow«
- 9.35 Marlene Marlowe Investigates: »The Hitney Hootson Kidnapping«
- 9.55 Blue Peter
- 10.20 Byker Grove
- 10.45 The O-Zone
- 11.00 Top of the Pops
- 11.30 The Clothes Show
- 11.55 A Cook's Tour of France: »Lyons and Savole«
- 12.25 Green Fingers
- 12.55 Grandstand
- 17.15 News from London
- 17.25 World News Week
- 17.55 Top of the Pops
- 18.40 Hi-De-Hi: »On with the Motte« 9.9

19.10 Noel's House Party
20.00 Big Break 8.8

20.30 Waiting for God 8.8
21.00 The driven Man
21.50 Sport '94
23.00 World Service News
23.25 World Business Review

Sunnudagur 6. nov.

- 0.00-7.00 World Service News every full Hour
- 0.25 World News Week
- 1.25 World Business Review
- 2.25 India Business Report
- 3.25 Kilroy: »Job Seekers«
- 4.25 Film '94
- 5.25 India Business Report
- 6.25 All Black: »White Church – Black Magic« 4.6
- 7.25 The late Show
- 8.00 Decisions: »Gillian King and Fiona Downey« 6.6
- 8.15 Breakfast with Frost
- 9.15 Playdays
- 9.35 TVK
- 9.50 Blue Peter
- 10.15 TimeBusters
- 10.40 Grange Hill
- 11.05 Design Classics
- 11.35 Country File
- 12.00 World News Week
- 12.30 News from London
- 12.35 On the Record
- 13.30 Eastenders Omnibus
- 14.50 One Man and his Dog 1.8
- 15.35 Forty Minutes
- 16.15 Timewatch: »Prescription for Revolution«
- 17.05 A Cook's Tour of France
- 17.35 Network East
- 18.05 News from London
- 18.25 Songs of Praise: »West End Praise«
- 19.00 Children in Need: »Lighting the Touch Paper« 5.7

BT palletvognar

Søla, eykalutir og tænaða!

Eru á goymslu.

Kaj Andreassen Pf.
Klingran 5 - Hoyvik - Tlf. 15600

BILLUTIR

útvegast til
FLEST ALLAR
BILAR

Fa. BILLUTIR

Tlf. 21605 Fax. 21666